

Нелля Ничкало

ORCID ID: 0000-0002-5989-5684

УСВІДОМЛЕННЯ МЕТИ: ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ У РЕАЛЬНІЙ ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ

UŚWIADOMIENIE CELU:
EDUKACJA DOROSŁYCH W PRAWDZIWEJ POLITYCE PAŃSTWOWEJ
AWARENESS OF THE AIM: ADULT EDUCATION IN REAL STATE POLICY

*Людина розумна у XXI ст. – це людина, яка постійно навчається.
Василь Кремень*

1. Вступ

На початку XXI століття під впливом глобалізаційних та євроінтеграційних процесів у світі освіта дорослих як невід’ємна складова освіти впродовж життя набуває транснаціональних рис. Її розвиток детермінується соціально-економічними перетвореннями, нагальними потребами навчання, професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації, професійного вдосконалення різних категорій дорослого населення. Пошук шляхів виходу із фінансово-економічної кризи зумовлює необхідність посилення професійної мобільності людини у системі неперервної освіти – освіти впродовж життя. Створення в державі відповідних умов для широкого залучення до освіти впродовж життя дорослого населення є своєрідним упередженням, «страхуванням» від безробіття, ефективним засобом забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці. Це об’єктивно посилює роль освіти дорослих у розвитку сучасного суспільства на основі андрагогічно орієнтованих підходів до навчання різних категорій

дорослого населення. Освіта дорослих передбачає орієнтацію на загальнолюдські цінності, визнання духовності людини як абсолютної цінності життя, її права на свободу, гідність, розвиток здібностей, гармонізацію стосунків між дорослим і суспільством, природою тощо.

Умови ринкової економіки спонукають фахівців до постійного вдосконалення свого компетентісно-кваліфікаційного рівня, який в умовах стрімкого оновлення знань, техніки і технологій потребує постійного підвищення. Водночас освіта, здобута в навчальному закладі, не може повною мірою задовольнити зрослі потреби в знаннях як окремої особистості, так і суспільства загалом. Трансформація ринку праці в Україні актуалізує необхідність розроблення і творчого використання ефективних механізмів забезпечення освіти дорослого населення впродовж життя.

Президент НАПН України Василь Кремень наголошує: «...у суспільстві знань освіта дорослих як складник неперервної освіти впродовж життя входить до життєвої парадигми особистості, забезпечуватиме підготовку особистості до успішної життєдіяльності в особистому й професійному аспектах в умовах трансформаційних змін. Аби не відстати від прогресивних змін, людина має формуватися як така, для якої знання є основою життя й діяльності, методологією пошуку й ухвалення рішень. Мало побороти відстань між засвоєними знаннями й діяльністю людини, треба зробити знання основою всієї її поведінки і життя у будь-якій сфері, її сутнісною основою. Для такої людини навчання, отримання нової інформації має стати сутнісною рисою способу життя» (Кремень, 2018).

Відомо, що дорослим, які мають позитивну суспільну адаптованість, притаманний більш високий ступінь кореляції особистісних якостей, що ґрунтується на пізнавальних запитах у різних галузях знань. Як свідчать дослідження економістів, система освіти дорослих може позитивно впливати на світову економіку за рахунок підвищення якості трудового потенціалу та надання «другого шансу» тим, хто давно здобув професійну освіту, а також подовження економічно активного віку й підвищення віку виходу на пенсію.

2. Зовнішні і внутрішні чинники

У сучасному суспільстві гостро постає актуальна проблема освіти різних категорій дорослого населення. Це зумовлюється сукупністю зовнішніх і внутрішніх чинників, які тісно взаємопов'язані й помітно впливають на

усвідомлення в українському суспільстві необхідності посилення уваги до розв'язання цієї проблеми на загальнодержавному рівні.

До зовнішніх чинників передусім відносяться документи ООН, Міжнародної організації праці, ЮНЕСКО, Ради Європи, Європейської Комісії, а також резолюції, конвенції, меморандуми, рекомендації, схвалені всесвітніми і регіональними форумами з проблем освіти дорослих – освіти впродовж життя. Як відомо, окремі з них ратифіковані Верховною Радою України. Підкреслимо прогностичне значення матеріалів і рекомендацій міжнародних конференцій ЮНЕСКО CONFINTEA, що відбуваються в середньому один раз на 12 років, починаючи з 1949 р.: 1949 р. – м. Гельсінгер (Данія); 1969 р. – м. Монреаль (Канада); 1972 р. – м. Токіо (Японія); 1985 р. – м. Париж (Франція); 1997 р. – м. Гамбург (Німеччина); 2010 р. – м. Белем (Бразилія). На Белемській конференції, в якій взяли участь 1125 представників 144 країн світу, обговорювалася глобальна проблема «Життя і навчання впродовж життя для успішного майбутнього – сила навчання дорослих». Важливе значення має Середньострокова підсумкова конференція ЮНЕСКО CONFINTEA VI Mid-Term Review 2017 «Сила освіти дорослих: перспективи 2030», що відбулася в м. Сувон (Республіка Корея) у жовтні 2017 р. В її роботі взяла участь професор Н. Авшенюк, завідувач відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, заступник завідувача кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття» НАПН України. Дев'ять рекомендацій цієї конференції щодо поліпшення стану освіти і навчання дорослих є важливими і для України.

До внутрішніх чинників слід віднести зростання суспільної свідомості, розуміння різними верствами населення об'єктивної потреби загальнолюдського, духовного і професійного розвитку впродовж життя. Незважаючи на різні суперечності у розв'язанні цієї проблеми, зокрема, на її нерозуміння, недооцінку й навіть небажання багатьох чиновників докласти зусиль до її розв'язання, в Україні відбуваються потужні процеси, спрямовані на розвиток освіти дорослих. На нашу думку, цю потужну інноваційну хвилю зупинити неможливо. З кожним роком ця діяльність набуває сили, нових ознак, інноваційних напрямів, що сприятиме пробудженню й реалізації потенціалу дорослої людини. Тут необхідно враховувати індивідуальні психофізіологічні особливості слухачів, а також створювати необхідні умови для реалізації принципів індивідуалізації й диференціації в організації освіти різних категорій дорослого населення.

На наше переконання, освіта дорослих в Україні має майбутнє. Із сучасних паростків інноваційного досвіду виросте потужне дерево й навіть «дивовижний сад» творчих підходів і методик навчання дорослих. Зрозуміло, що це не відбувається само по собі, адже ще з античних часів відомо, що не існує «манни небесної»... Це потребує політичної волі, системної праці й розумної цілеспрямованої співпраці різних соціальних інститутів й гармонізації у діяльності усіх гілок влади та громадських організацій.

3. Українська концепція розвитку освіти дорослих в дії

Серед здобутків у розвитку освіти впродовж життя в Україні – розроблення Концепції освіти дорослих в Україні (автор – проф. Л.Б. Лук'янова (2011)).

Президією НАПН України було схвалено Концепцію освіти дорослих 2016, в якій обґрунтовано доцільність розвитку освіти дорослих в Україні, висвітлено актуальні проблеми сучасної освітньої сфери дорослих, визначено її мету і завдання, окреслено напрями розвитку вітчизняної освіти дорослих у контексті глобалізації, європейської інтеграції (Лук'янова, 2016).

Набуває поширення неформальна освіта дорослих, розвиток якої спрямований на поширення ідеї освіти впродовж життя, що передбачає врахування конкретних освітньо-культурних потреб різних соціальних, професійних, демографічних та інших груп населення. За ініціативи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, представництва DVV International в Україні у 2015 році засновано громадську спілку «Українська Асоціація освіти дорослих» (УАОД), діяльність якої спрямовується на підтримку громадянських ініціатив у неформальній освіті дорослих. Як відомо, у червні 2016 р. УАОД увійшла до складу Європейської Асоціації освіти дорослих. Посилюється роль місцевих громад, відбувається зростання мережі недержавних громадських організацій, які реалізують освітні проекти для дорослих.

Окремі напрями науково-дослідної роботи щодо освіти дорослих реалізуються в установах Національної академії педагогічних наук України, Інституті модернізації змісту навчання (МОН України), Національному інституті стратегічних досліджень при Президентові України. Комплексні фундаментальні дослідження, присвячені виявленню особливостей освіти різних категорій дорослих, здійснюються в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України. Видаються збірники наукових праць, наукові та практико

орієнтовані журнали з питань формальної і неформальної освіти дорослих («Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи» (видається з 2009 р.), «Територія успіху» (видається з 2015 р.) та ін.

Поступово, на засадах партнерства, відбувається консолідація зусиль громадського, державного, ділового секторів задля розвитку освіти для різних категорій дорослих, створення доступної, ефективної, результативної освітньої інфраструктури в регіонах, а в перспективі – громадянського суспільства в Україні.

У листопаді 2014 р. в Києві відбувся Форум «Європейський Союз – Україна: освіта дорослих», на якому вітчизняні та зарубіжні науковці, представники адміністрації Президента України, комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, МОН України, міжнародні експерти, представники громадських організацій привернули увагу до актуальних питань освіти впродовж життя.

Після підписання під час Форуму угоди про співпрацю НАПН України і DVV International в Україні (Інститут з міжнародного співробітництва німецької асоціації народних університетів DVV International) набувають все більшого поширення Міжнародні Дні освіти дорослих та інші циклічні заходи. Громадські діячі, експерти, науковці, представники законодавчої і виконавчої влади різних рівнів, представники міжнародних інституцій беруть участь у дискусіях щодо стратегій і тактики розвитку освіти дорослих із урахуванням потреб різних цільових груп. Йдеться про доцільність розвитку освіти дорослих як цілісної системи, що враховує права кожного громадянина країни та гарантії на неперервну освіту впродовж життя; її спрямування на загальнолюдські цінності, ідеали гуманізму; гармонізацію інтересів особистості й суспільства, а також забезпечення доступності для різних верств населення, створення необхідних умов для максимального розвитку особистості, реалізації її потенційних можливостей. Безумовно, реалізація такого підходу на загальнодержавному рівні сприятиме як успішній адаптації до мінливих соціально-економічних умов, так і соціальній захищеності дорослої людини.

Незважаючи на різні суперечності у розв'язанні цієї надзвичайно важливої проблеми, зокрема, на її нерозуміння, недооцінку й навіть небажання багатьох чиновників докласти зусиль до її розв'язання, в Україні відбуваються динамічні процеси, спрямовані на розвиток освіти дорослих. Цю потужну інноваційну хвилю, на нашу думку, зупинити неможливо. З кожним роком ця діяльність набуває сили, нових ознак, інноваційних напрямів, що сприяє пробудженню й реалізації потенціалу дорослої

людини. Тут необхідно враховувати індивідуальні психофізіологічні особливості слухачів, а також створювати необхідні умови для реалізації принципів індивідуалізації й диференціації в організації освіти різних категорій дорослого населення.

Розвиток освіти дорослих в нашій державі спрямовується на подальшу педагогізацію українського суспільства. Йдеться про педагогізацію соціально-культурного простору як села, так і міста. У сучасних умовах доцільно підтримувати ініціативи щодо використанні різних форм організації освіти дорослих для поширення психолого-педагогічних знань, підготовки до батьківства, ознайомлення слухачів університетів третього віку, центрів освіти дорослих та інших осередків з проблемами педагогіки і психології родини, педагогіки культури, музейної педагогіки тощо. Особливого значення набуває системне поширення психолого-педагогічних знань серед різних категорій дорослого населення у регіонах з урахуванням їхньої соціально-демографічної структури. Розроблення районних, міських та обласних стратегій розвитку освіти дорослих (за прикладом Яворівського району Львівської області, де таку стратегію затверджено рішенням районної ради VI скликання № 40 від 2 грудня 2014 р.) – це потужна дія й велика громадська сила. Вона впливає на створення інноваційних моделей розвитку освіти дорослих з урахуванням освітніх потреб мешканців кожного регіону. У минулому році сесія Миколаївської міської ради затвердила Стратегію розвитку освіти дорослих в м.Миколаєві. Така цілеспрямована діяльність позитивно позначається на соціально-культурному розвитку, формуванні педагогічної культури і соціальної відповідальності за цю важливу і перспективну справу.

Об'єктивною стає потреба забезпечення психолого-педагогічної підготовки державних службовців усіх рівнів до неухильного й творчого виконання законодавства щодо освіти дорослих. Великі перспективи відкриваються у зв'язку із схваленням Кабінетом Міністрів України Концепції реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 грудня 2017 р. № 974-р). Авторами цієї Концепції, підготовленої під керівництвом члена-кореспондента НАПН України, члена Відділення професійної освіти і освіти дорослих, професора К. Ваценка, з урахуванням положень Меморандуму неперервної освіти Європейської Комісії запропоновано нову модель професійного навчання, побудовану на основі таких

принципів: визначення потреби у професійному розвитку; наближення освітніх послуг до місця проживання та роботи особи; обов'язковості та неперервності, самоосвіти і професійного розвитку впродовж життя; цілеспрямованості, прогностичності та випереджувального підходу; інноваційності та практичної спрямованості; індивідуалізації та диференціації в навчанні; відкритості; гарантованості фінансування професійного навчання (Україна. Кабінет Міністрів. Розпорядження № 974-р., 2017).

Послідовна і конкретна реалізація положень цієї Концепції уможливорює забезпечення психолого-педагогічної підготовки державних службовців до роботи з різними категоріями дорослого населення.

Розвиток освіти дорослих в Україні потребує створення необхідних умов для підготовки у закладах вищої освіти андрагогів. Наголосимо, що це неможливо без внесення цієї професії до Державного класифікатора професій. Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України здійснено обґрунтування необхідності введення професії «андрагог» до Національного класифікатора України (класифікатора професій ДК 003:2010), код 2359.2 (професійне угруповання «Інші професіонали в галузі навчання»). Таку пропозицію підтримали Міністерство освіти і науки України та Міністерство соціальної політики України. Позитивне вирішення цього питання відкриває широкі можливості для професійної підготовки андрагогів у закладах вищої освіти. Зрозуміло, що цей перший крок дуже важливий. Та потрібно докласти ще багато зусиль, щоб в університетах нашої держави здійснювалась підготовка андрагогів, потреба в яких вже сьогодні є нагальною. До речі, це передбачено Концепцією розвитку педагогічної освіти, схваленою МОН України в 2018 р.

4. Дослідницькі андрагогічні пошуки

Розвиток освіти дорослих потребує розширення фундаментальних і прикладних досліджень з андрагогічних проблем. У зв'язку з цим наголосимо на важливості вивчення зарубіжного досвіду підготовки андрагогів, зокрема, його прогресивних ідей. Науковці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна системно вивчають особливості відбору і структурування змісту освіти різних категорій дорослого населення, підготовки андрагогів за кордоном. У спеціалізованій вченій раді цього академічного інституту успішно захищаються докторські і кандидатські дисертації з цих проблем (О. Огієнко, С. Прийма, О. Пастушок та

інші). Започатковано цикл наукових статей з досвіду підготовки андрагогів у Німеччині, Польщі, Угорщині, США, Канаді. Хоча маємо визнати, що таких досліджень ще недостатньо. З метою здійснення міждисциплінарних досліджень, на нашу думку, необхідно об'єднувати зусилля з науковцями інститутів НАН України (Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи, Інститут економіки та прогнозування тощо) та кафедрами педагогіки, психології, філософії, соціології закладів вищої освіти. Постає питання щодо створення всеукраїнського банку даних з цієї проблеми, а також щодо вироблення механізмів упровадження результатів наукових пошуків у практику. Ми підтримуємо пропозицію щодо створення міжвідомчої координаційної ради з питань освіти дорослих, заснування циклічного методологічного семінару з андрагогічних проблем.

Один із важливих напрямів цієї діяльності – підготовка енциклопедій і словників, підручників і навчальних посібників, дидактичних комплексів для забезпечення освітнього процесу в закладах, які спрямовують свою діяльність на навчання дорослих в різних організаційних формах.

Розвиток міжнародної співпраці, реалізація міжнародних проектів, виявлення і впровадження прогресивних і конструктивних ідей зарубіжного досвіду – невід'ємна складова освіти дорослих. Йдеться про розширення напрямів співпраці з Представництвом німецької неурядової організації «Німецьке об'єднання народних університетів» DVV International в Україні та іншими міжнародними організаціями. Результати завершених проектів потребують об'єктивної експертизи (наукової і громадської), широкого оприлюднення (і не тільки в мережі Internet), а також створення необхідних умов для їх використання в різних регіонах України. Зростає значення системного підходу до висвітлення у засобах масової інформації унікального інноваційного досвіду в цій справі, накопиченого в усіх регіонах України. Водночас наголосимо, що механічне перенесення зарубіжного досвіду на українську землю не може бути ефективним.

Отже, не варто применшувати значення освіти дорослих як цілісної системи, що відтворює гарантії і права кожного громадянина країни на безперервну освіту впродовж життя; її спрямування на загальнолюдські цінності, ідеали гуманізму; гармонізацію інтересів особистості й суспільства, а також забезпечення доступності для всіх верств населення, створення належних умов для розвитку особистості, реалізації її потенційних можливостей. Це сприятиме як успішній адаптації до мінливих соціально-економічних умов, так і соціальній захищеності дорослої людини.

5. Погляд у майбутнє

Перспективи розвитку освіти дорослих в Україні закономірно пов'язані з державною стратегією, послідовною реалізацією політики, створенням необхідних соціально-економічних умов для діяльності різних громадських формувань, центрів освіти дорослих, університетів третього віку тощо. Потребує вирішення на державному рівні питання щодо введення обов'язкової державної статистики з освіти різних категорій дорослого населення.

Наголосимо, що усе це потребує законодавчого забезпечення. Невідкладним завданням є розроблення і прийняття Верховною Радою України Закону «Про освіту дорослих», а також відповідних підзаконних нормативно-правових актів. Дослідження, здійснене членом-кореспондентом НАПН України Л. Лук'яною, результати якого опубліковано в книзі «Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід» (м. Київ, 2017 р.), свідчить про те, як відстала Україна від скандинавських, західноєвропейських та інших країн. Водночас зазначимо, що впродовж останнього десятиліття помітно зросла увага в усіх регіонах нашої держави до розв'язання проблем розвитку освіти дорослих. Підтвердженням цього є зростання мережі закладів неформальної освіти різних типів: університетів третього віку, центрів освіти дорослих, об'єднань за інтересами тощо.

Позитивним є те, що впроваджуються різні моделі на основі інноваційних підходів. Наведемо лише окремі приклади. Університети третього віку, які діють на базі закладів вищої освіти, де ці заклади є партнерами територіальних центрів соціального обслуговування: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернігівський національний технічний університет, Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, Дніпродзержинський державний технічний університет, Львівський державний університет фізичної культури, Кременчуцький університет Дніпропетровського університету економіки і права.

Поряд з цим, університети третього віку діють в Україні як громадські організації у м. Київ, Вінниця, Львів, Стрий, Івано-Франківськ та багатьох інших ін. Їх підтримують різні громадські організації та благодійні фонди в партнерстві з іноземними спонсорами («Школа для тих, кому за... 70» (м. Харків) організатори – німецький фонд «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» та Всеукраїнський благодійний фонд «Турбота про літніх в Україні»; фінансові структури (експеримент соціальної стратегії банку «Надра», перший фінансовий Пенсійний клуб; ВНЗ недержавної форми

власності, (Навчально-науковий Інститут магістерської підготовки та післядипломної освіти з жовтня 2009 р. навчає осіб «третього віку». Фізичні особи також є ініціаторами створення Центрів освіти людей третього віку.

Набули поширення проекти, які підтримують розвиток освіти людей третього віку. Наприклад, проект «Освіта протягом всього життя»: створено Центри соціальної активності для літніх людей у 7 містах України, що стали платформою для соціальної інтеграції старших людей; успішно діють факультети правових знань, оздоровчий та ручної творчості. Клуб «Ветеран» при громадській організації «Спілка жінок м. Чернігів»: участь у культурно-просвітницьких заходах: відвідування музеїв, виставок, театральних вистав; здійснення громадської роботи серед молоді, в школах, як тренери під час майстер-класів. Проект Фонду «Східна Європа»: створено 18 Центрів дозвілля для літніх людей, спрямованих на підтримку місцевих ініціатив щодо надання їм якісних соціальних, юридичних та побутових послуг; робота у гуртках та об'єднаннях за інтересами. Всеукраїнська благодійна організація «Турбота про літніх людей в Україні»: моральна підтримка та вирішення невідкладних проблем літніх людей, виступ в ролі адвокатів і вирішення питання з представниками місцевої влади.

Громадські організації України, які опікуються освітою дорослих: Українська Асоціація освіти дорослих, ГО Інформаційно-освітній центр «Імпульс», ГО «Рада молодих вчених», ГО Клуб сталого розвитку «Південна ініціатива», Центр розвитку національних культур «Єдина родина», Центр освіти дорослих Полтавської філії суспільної служби України, ГО «Центр Поділля Соціум», ГО «Центр освіти дорослих Полтавщини», ГО Міжнародний Центр «Неформальної освіти», ГО «Світло надії» (Полтава), ГО «Асоціація фахівців психологічної допомоги», «Нікопольська міська школа мистецтв», ГО «Центр “Європейська освіта дорослих”», ГО «Поклик поколінь», «Асоціація міст, що навчаються», Центр освіти для дорослих «Education for Life» (м. Суми) та інші.

6. Висновки

На основі багатолітнього об'єктивного вивчення цієї проблеми ми дійшли висновку, що в нашій державі вже сформувалося й утвердилося покоління лідерів у розвитку освіти дорослих, яке щедро передає свій досвід, свої організаційно-педагогічні та інші таємниці своїм послідовникам. Хоча зазначимо, що молодих менеджерів освіти дорослих необхідно

навчати, допомагати їм в науково-методичному аспекті. Хто має це робити? Зарубіжні проекти? Ні! Як добре відомо, вони розпочинаються, дають поштовх на основі конструктивних ідей зарубіжного досвіду, а згодом – завершуються. На наше переконання, цю важливу функцію можуть виконувати Українська асоціація освіти дорослих разом з Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. А в подальшому в цій важливій справі можна було б об'єднати зусилля з обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти.

Завершуючи, звернемося до мудрого філософського положення, обґрунтованого у 1979 р. Папою Римським Яном Павлом II: «Кожна людина йде перед собою. Прагне до майбутнього. І народи йдуть перед собою – це означає не тільки відповідати вимогам часу, залишаючи за собою минуле: вчорашній день, рік, роки, століття... Йти перед собою, то означає мати свідомість мети» (Jan Paweł II, 1999, s. 31). Розробляючи і розуміючи державну освітню політику, в тому числі і в сфері освіти дорослих, Україна має керуватися «свідомістю мети». Адже освіта дорослих спрямована на пробудження і зміцнення сили людини, інтелектуального, духовного, морально-етичного, професійного, творчого потенціалу кожного, не залежно від віку.

АНОТАЦІЯ: На основі вивчення документів міжнародних організацій (ООН, МОН, ЮНЕСКО, Ради Європи, Європейської Комісії та інших) розкрито світову тенденцію – зростання ролі неперервної освіти – освіти впродовж життя, посилення її транснаціональності. Освіта дорослих розглядається у вимірах людиноцентризму (за В. Кременем). Проаналізовано сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які органічно взаємопов'язані й системно впливають на усвідомлення в українському об'єктивної потреби розвитку цієї проблеми на всіх рівнях – загальнодержавному, регіональних, локальних, індивідуальних. Наголошується на важливості «усвідомлення мети» цього напрямку у реальній державній політиці. Розробляючи й реалізуючи державну політику в цій сфері доцільно керуватися методологічним положенням Яна Павла II щодо органічного поєднання минулого й сучасного досвіду в прагненні до майбутнього, усвідомлення мети «йти перед собою». Привернуто увагу до суперечностей і суттєвих недоліків та їх причин, що спричинено недостатнім законодавчим забезпеченням, відсутністю Закону України «Про освіту дорослих», несформованістю соціальної відповідальності органів державної влади та управління за вирішення комплексу завдань (щодо розвитку освіти дорослих у кожному селі, місті, районі, області). Поряд із цим висвітлено окремі аспекти українського потужного «руху знизу», котрий досить активно підштовхує урядові щаблі до розв'язання цих завдань. Поступово, на засадах партнерства, відбувається консолідація зусиль громадського, державного, ділового секторів задля розвитку освіти для різних категорій

дорослих, створення доступної, ефективної, результативної освітньої інфраструктури в регіонах, а в перспективі – громадянського суспільства в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: неперервна освіта, освіта дорослих, державна політика, усвідомлення мети, законодавче забезпечення, успішні практики, перспектива, Ян Павло II

ABSTRACT: The international trend – growing importance of lifelong learning and its transnational character – has been revealed after analyzing international organizations documents (UN, UNESCO, European council, European commission and others). In the article adult education is considered in the of person centered dimensions (after V. Kremen). A complex of internal and external factors has been analyzed, which are seamlessly interconnected and systematically influence the awareness in Ukrainian society of objective necessity of this issue development on all (state, local, individual) levels. The importance of “awareness of the aim” of this concept in real state policy has been stressed. While working out and implementing state policy in this sphere it is advisable to use methodological principle introduces by Pope John Paul II of seamless combination of past and present experience in aiming at “going before oneself”. Attention has been drawn to contradictions and significant flaws which appeared as the result of inadequate legislation, absence of adult education law in Ukraine, lack of state authority social responsibility for a complex of tasks (adult education development in every village, town, district, region). Some aspects of Ukrainian powerful “movement upwards” that actively encourage state authorities to settle these problems have been revealed. Gradually, on partnership terms, the consolidation of efforts of public, state, business sectors for development of education for different categories of adults is taking place. The result of this process is the appearance of available, efficient, purpose-oriented educational infrastructure in regions, and in future – civil society in Ukraine.

KEYWORDS: lifelong learning, adult education, state policy, awareness of the aim, legislation, effective practice, perspective, Pope John Paul II

Бібліографія

- Аніщенко, О.В. (Упор.). (2018). *Проект рекомендацій методологічного семінару «Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи» (15 листопада 2018 р., м. Київ)*. Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/712507/>.
- Кремень, В.Г. (Заг. ред.). (2016). *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні*. Київ : Педагогічна думка.
- Кремень, В.Г. (2018). Освіта дорослих у вимірах людиноцентризму. В В.Г. Кремень & Н.Г. Ничкало (Ред.), *Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи* (с. 9–11). Київ: Знання України.
- Лук'янова, Л.Б. (2011). Концепція освіти дорослих в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 3 (1), 8–16.

- Лук'янова, Л.Б. (2016). *Концепція розвитку освіти дорослих в Україні (друге видання)*. Київ: ТОВ «ДКС-Центр».
- Ничкало, Н.Г. (2009). Андрагогіка в системі педагогічних наук. *Освіта дорослих, досвід, перспективи*, 1, 7–20.
- Ничкало, Н.Г., Радкевич, В.О., Щербак, О.І., Дорошенко, Н.І., Василенко, О.В., & Скульська, В.Є. (2013). *Професійне навчання дорослого населення: теоретико-методологічні засади*. Кіровоград : Імекс-ЛТД.
- Україна. Кабінет Міністрів. Розпорядження № 974-р. (2017). *Про схвалення Концепції реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад*. Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974-2017-p>.
- Jan Paweł II. (1999). *Do Ciebie: Wybór myśli z pielgrzymek do Ojczyzny*. Sandomierz: Diecezjalne Sandomierz.
- Nychkalo, N. (2009). О pedagogice i pedagogii Jana Pawła II. *Edukacja ustawiczna doroslych*, 3(66), 45–56.